

Pričakovanja partnerjev o starševski vlogi v času nosečnosti

*Katja Guštin**

Zavod RS za zaposlovanje, Ljubljana, Slovenija

Povzetek: V raziskavi smo želeli preučiti, kakšna so pričakovanja o starševski vlogi med pari, ki pričakujejo otroka, ter kako se pričakovanja povezujejo z zadovoljstvom s partnerskim odnosom. Po principu snežne kepe in sodelovanja Šole za starše v Ljubljani smo v raziskavo zajeli 90 parov, ki so pričakovali otroka. Instrumentarij je vključeval Vprašalnik pričakovanj o starševski vlogi, kjer posameznik zase in za partnerja ocenjuje, kako pogosto bo neko dejanje počel v otrokovih prvih treh letih ter Vprašalnik zadovoljstva s partnerskim odnosom (Gaultiere, 1995). Rezultati so pokazali, da moški in ženske v starševstvu pričakujejo višjo vpletenost mater. Kaže se, da ženske prevzemajo tudi del moških starševskih nalog. Ugotovili smo tudi, da je višje zadovoljstvo s partnerskim odnosom pozitivno povezano z enakomerno delitvijo starševskih nalog med partnerjema. Predvidevamo, da so moški najmanj dejavni pri rutinskih opravilih v zvezi z otrokom, zato njihova večja vpletenost oziroma enaka vpletenost obeh partnerjev vpliva na višje zadovoljstvo z njunim odnosom.

Ključne besede: bodoči starši, pričakovanja staršev, starševske vloge, zadovoljstvo s partnerskim odnosom

Partners expectations about the parenting role at the time of pregnancy

Katja Guštin

Employment Service of Slovenia, Ljubljana, Slovenia

Abstract: The aim of our study was to explore what pregnant couples expect of their parenting role and how their expectations are related to partnership satisfaction. In accordance with the snowball effect principle and in cooperation with the School for Parents in Ljubljana, we included 90 couples, who were expecting a child, into our study. They filled out Survey concerning their expectations about parenting roles, where they evaluated how often they and their partners would be carrying out a given action in the first three years after the birth of the child and Relationship Satisfaction Survey (Gaultiere, 1995). We have established that men and women expect higher participation in the parenting role for mothers. It seems that women are taking over a part of the male parenting roles. Research results shows that higher relationship satisfaction is positively associated with stronger division of parenting tasks between the partners. We are assuming that men are the least active at routine chores in connection with their child, therefore their higher participation or equal participation of both partners has positive influence on partnership satisfaction.

Keywords: expecting parents, parental expectations, parent roles, relationship satisfaction.

CC = 2956

*Naslov / Address: Katja Guštin, univ. dipl. psih., Jamova cesta 64, Ljubljana, Slovenija, e-mail: katjagustin@yahoo.com

Pričakovanja o starševstvu

V času nosečnosti se pričakovanja o starševski vlogi intenzivno oblikujejo. Bodoča starša razmišljata o tem, kakšno vlogo bosta po rojstvu otroka imela, kako se bodo delile odgovornosti, kdo bo negoval otroka, kako bo delovala družina (Galinsky, 1987). Pričakovanja o starševstvu so vedno mešanica lastnih predstav in kulturnih vplivov. V času nosečnosti postanejo temelj, na katerih partnerja kasneje gradita starševstvo.

Pričakovanja ljudem dopuščajo prepričanje da razumejo, napovejo in nadzorujejo dogodke v svojem življenju. Imajo močno, lahko nezavedno, smer določevanja vedenja (Galinsky, 1987). Razvoj in aplikacija pričakovanj omogoča učinkovite medsebojne odnose (Lawrence, Nysten in Cobb, 2007). Kadar so pričakovanja osnovana na napačnih izkušnjah oziroma so nerealna, lahko vodijo do konfliktov. Partnerji, ki se pred rojstvom otroka ne pogovarjajo o svojih pričakovanjih, po ugotovitvah, po rojstvu otroka, doživljajo težavne čase (Galinsky, 1987). Priprava na spremembo vloge in odnosa med partnerjema je zelo pomembna naloga med nosečnostjo.

Pričakovanja v času nosečnosti in stopnja do katere so ta po rojstvu otroka potrjena, vplivajo na zadovoljstvo v zakonu (Belsky, 1985, cit. po Lawrence, Nysten in Cobb, 2007). Kadar se partnerjeva pričakovanja ne potrdijo, konfliktnost med partnerjema poraste in upade njuno zadovoljstvo. Posamezniki s pretirano pozitivnimi ali nerealnimi pričakovanji so bolj ogroženi, da bodo ob neizpolnjenih razočarani.

Severnoameriški podatki kažejo, da so pričakovanja staršev, ki so pred rojstvom otroka obiskovali tečaje za pripravo na starševstvo in brali literaturo o starševstvu, bolj realna (Cooney, 1993, cit. po Zupančič in Svetina, 2004).

Starševska vloga

Vloga je opredeljena kot dinamičen odnos med posameznikom in socialnim sistemom (Ule, 2004). Izoblikuje se glede na delitev dela, distribucijo moči ter značilnosti komuniciranja in čustvenih odnosov v skupini (Čačinovič Vogrinčič, 1992). Identiteta, ki jo daje družinskemu članu vloga v družini, uravnava njegova prizadevanja, pričakovanja in zahteve do sebe (Tomori, 1989). Vlogo vsakega člana družine določajo njegove osebne značilnosti, sociokulturne norme ter razmere v družini in njeno trenutno razvojno obdobje. Strukturne značilnosti so članom deloma razvidne, transparentne, deloma postanejo nezavedne (Čačinovič Vogrinčič).

Starševska vloga zaradi njene specifičnosti delitve na spol vsebuje tudi spolno vlogo posameznika. Ta se razvija od zgodnjega otroštva (Avsec, 2000). Najbolj temeljne razlike med spoloma so seveda čisto naravne, biološke (Musek, 1995). Toda v vsaki družbi in kulturi pripadnike obeh spolov tudi različno vzgajajo: nekatere lastnosti, dejavnosti in opravila veljajo bolj za ženske, druge bolj za moške.

Tudi delitev nalog v zvezi z otrokom med staršema sloni na spolnih vlogah. Moški enako kot ženske menijo, da je večina gospodinjskih opravil po naravi bližje

ženskam kot moškim (Zavrl, 1999). Samo ena petina moških je štiri ali večkrat na teden zaposlena z gospodinjskimi opravili, kot so čiščenje, pomivanje posode, kuhanje, pranje (Boh, 1986; Černič Istenič, 1995). Očetje so manj pogosto kot matere vpleteni tudi v opravila, ki zadevajo neposredno nego otroka (Parke, 1996, cit. po Zavrl, 1999), delno so izjema le visoko izobraženi (Zavrl). Očetje pa odigrajo pomembno vlogo otrokovega partnerja v igri (Zavrl), z njimi hodijo na sprehode, v kino, jih uvajajo v svoj šport in v del svojega prostega časa.

Kvantiteta družinskega dela očetov poraste z odraščanjem in večjim številom (pet ali več) otrok (Mackey in O'Brien, 1995). Pri določanju obsega in razumevanja očetove vpletenosti pri skrbi za otroke je potrebno upoštevati tudi materina stališča. Lamb (1981, cit. po Zavrl, 1999) meni, da matere igrajo vlogo vratarja, s tem da bodisi podpirajo ali zavračajo očetovo vpletenost. Marsikatera mati misli, da je v družini dejaven moški, znamenje njene vzgojne pomanjkljivosti. Če matere spodbujajo začetne poskuse očetov pri dejavnostih, ki zadevajo celokupno skrb za otroke in niso v zvezi s tem preveč zahtevne in kritične, je bolj verjetno, da bodo očetje nadaljevali s svojim vpletenim stilom očetovstva (Hawkins, 1996, cit. po Zavrl).

Zadovoljstvo s partnerskim odnosom

Očetje so vpleteni v številne odnose, toda med najbolj pomembnimi za razumevanje očetovstva, so odnosi med partnerjema (Zavrl, 1999). Kvaliteta teh odnosov pomembno vpliva na obseg in kvaliteto očetove vpletenosti pri skrbi za otroke. Kvaliteta odnosov med partnerjema mnogo bolj vpliva na odnose med očetom in otroki kot med materjo in otroki.

Mnoge novejšje raziskave potrjujejo, da tako moške kot žene v času starševstva poročajo o upadanju zadovoljstva z zakonom (Zavrl, 1999). V kolikor so očetje bolj vpleteni v nego otroka, to pozitivno vpliva na partnersko zvezo in zadovoljstvo obeh partnerjev posamezno (Belsky in Rovine, 1990, cit. po White in Klein, 2002). Podatki longitudinalne raziskave kažejo, da kvaliteta zveze pred rojstvom otrok najbolje napoveduje kasnejšo enakopravnost v zakonu in dobrobit staršev (Zavrl).

Raziskovalni problem

V raziskavi smo želeli preučiti, kakšna so pričakovanja o starševski vlogi med nosečimi pari in kako se povezujejo z zadovoljstvom s partnerskim odnosom.

Predvidevali smo, da je pričakovana delitev nalog med partnerjema neena- komerno porazdeljena. Moški bolj kot ženske pričakujejo zavzetost pri tehničnih opravilih ter športnih in igralnih aktivnostih z otroki. Poleg tega pričakujejo, da bodo kot vzgojni lik strožji in bodo izvajali več vzgojnih kazni kot ženske. Ženske pričakujejo večjo aktivnost v gospodinjstvu, pri higieni otroka ter na verbalnem in čustvenem področju otrokovega razvoja.

Predvidevali smo tudi, da je zadovoljstvo s partnerskim odnosom med

udeleženci višje, v kolikor partnerja pričakujeta enakomernejšo razdelitev nalog starševstva ter da je zadovoljstvo s partnerskim odnosom povezano s pričakovano vpletenostjo moških, ne pa žensk.

Metoda

Udeleženci

V raziskavi so sodelovali moški in ženske v partnerski zvezi, ki so pričakovali otroka. Udeležencem je bil vprašalnik posredovan na majski ali junijski Šoli za starše v Ljubljani leta 2008. Popolno izpolnjene vprašalnike je vrnilo 69 parov. Ostali udeleženci so v raziskavo pristopili po principu snežne kepe. Desetim parom od 21 je bila posredovana pisna različica, ostali so vprašalnik reševali elektronsko preko internetne strani. Vseh skupaj je bilo udeleženih 90 parov.

Povprečna starost sodelujočih moških je bila 31,9 let, žensk pa 29,1 let. Štirinajst parov je pred sodelovanjem že imelo otroke, od tega trije pari dva in 11 parov enega otroka. Starost pri parih, ki so pričakovali prvega otroka, je bila pri moških 30,9 let in ženskah 29,1 let, pri tistih, ki so že imeli otroke, pa 33,5 let.

Pripomočki

Vprašalnik zadovoljstva s partnerskim odnosom (Relationship Satisfaction Survey; Gaultiere, 1995)

Vprašalnik meri zadovoljstvo s partnerskim odnosom pri moških in ženskah. Na 30 postavkah zajema šest področij partnerskega odnosa, vsako s po šestimi trditvami. Podlestvice so: stresne točke, ki se nanašajo na strinjanje partnerjev glede pomembnih področij: denarja, otrok, spolnosti, duhovnosti, gospodinjstva (na primer: »Strinjava se glede ravnanja z denarjem.«); komunikacija zajema trditve poslušanja in pogovora med partnerjema (na primer: »Imam občutek, da me posluša.«); reševanje konfliktov opisuje način reševanja težav v partnerski zvezi (na primer: »Kaznuje me z molčečnostjo.«); podlestvica intimnost vsebuje trditve povezane z bližino med partnerjema (na primer: »Imava zabavne aktivnosti, v katerih uživava skupaj.«); emocionalna reaktivnost se nanaša na prehitre in pretirane čustvene odzive med partnerjema (na primer: »Bojim se njegove jeze.«); podlestvica meje pa zajema trditve posameznikove individualnosti v partnerskem odnosu (na primer: »V najinem razmerju imam dovolj prostora zase.«). Lestvica je 5-stopenjska z možnostmi: 1 – nikakor ne drži, nikoli; 2 – večinoma ne drži, redko; 3 – včasih drži, včasih; 4 – večinoma drži, pogosto in 5 – popolnoma drži, vedno. V raziskavi se je zanesljivost (α) podlestvic vprašalnika stresne točke, komunikacija in intimnost gibala med 0,60 in 0,71; na ostalih podlestvicah pa je znašala: za reševanje konfliktov 0,39, za

emocionalno reaktivnost 0,51 in za meje 0,38. Zanesljivost celotnega vprašalnika je bila $\alpha = 0,84$.

Vprašalnik pričakovanj o starševski vlogi

Oblikovali smo vprašalnik, ki vključuje 64 postavk o določenem vedenju starša v prvih treh letih po rojstvu otroka. Posameznik na 5-stopenjski lestvici ocenjuje, kaj pričakuje, kako pogosto bo opisano dejanje počel sam in kako pogosto bo to počel njegov partner, s tem, da sta oceni med seboj neodvisni. Ocena za partnerja ne pogojuje lastne ocene in obratno. Vprašalnik zajema ocene: 1 – skoraj nikoli, 2 – redko, 3 – včasih, 4 – pogosto in 5 – skoraj vedno. Postavke smo razdelili v pet lestvic: razvoj otroka (16 postavk), ki vključuje vedenja v povezavi z otrokovim napredkom (na primer: »Otroka bo peljal/a na sprehod«); vzgoja (12 postavk) z reakcijami staršev na otrokova vedenja (na primer: »Otrok se bo pri kosilu igral s hrano, tako da bo vsa zelenjava raztresena po mizi. Otroka bo oštel/a«); pomembne odločitve (16 postavk), ki se nanašajo na vedenja staršev ob odločitvah v zvezi z otrokom (na primer: »Kakšen sedež za v avto je dovolj varen, bo odločil/a«); rutinska opravila (17 postavk), ki zajemajo pogosta opravila večinoma vezana na higieno otroka (na primer: »Otroku bo ostrigel/la nohte«) ter kaznovanje (3 postavke), ki vsebuje načine kaznovanja otroka (na primer: »Otroka bo kaznoval/a tako, da mu bo odvzel/a nekaj, kar ima rad«). Z analizo glavnih komponent nismo potrdili predvidenih lestvic, zato smo vsebinska področja uporabili zgolj za dodatno osvetlitev preučevanega problema.

Tabela 1. Koeficienti zanesljivosti α za vprašalnik pričakovanj o starševski vlogi, ločeno za samooceno pričakovanj in oceno partnerja

	Razvoj otroka	Vzgoja	Pomembne odločitve	Rutinska opravila	Kaznovanje	Skupaj
Samoocena	0,85	0,79	0,89	0,92	0,50	0,95
Ocena partnerja	0,86	0,80	0,89	0,94	0,57	0,96

Postopek

Pred potekom raziskave v Šoli za starše smo pridobili soglasje Komisije Republike Slovenije za medicinsko etiko in Strokovno poslovnega sveta Ginekološke klinike. Kdor je želel sodelovati, je vprašalnik vzel domov, ga izpolnil in v prihodnjih dneh prinesel nazaj.

Vzporedno s tem, smo pare k sodelovanju povabili preko forumov za bodoče starše in preko znancev, torej po principu snežne kepe. Vprašalnik so lahko rešili pisno, na voljo pa jim je bila tudi internetna različica, vendar je bil odziv (predvsem moških) slabši. Preko spletnega vprašalnika je v celoti odgovorilo le 12 parov. Vsem udeležencem raziskave je bila ponujena možnost povratnih informacij, kar je izko-

ristila približno tretjina parov.

Ker se rezultati niso porazdeljevali po normalni distribuciji, smo uporabljali neparametrične teste.

Rezultati

Rezultate statističnih analiz, s katerimi smo preverjali raziskovalne probleme, bomo predstavili v enakem sosledju kot so opisani v Uvodu. Prvi del se bo nanašal na pričakovano delitev nalog med partnerjema, drugi pa na povezavo pričakovane delitve nalog med partnerjema in njunega zadovoljstva s partnerskim odnosom.

Predvidevali smo, da je pričakovana delitev nalog med partnerjema neenakomerno porazdeljena. Moški bolj kot ženske pričakujejo zavzetost pri tehničnih opravilih ter športnih in igralnih aktivnostih z otroki. Poleg tega pričakujejo, da bodo kot vzgojni lik strožji in bodo izvajali več vzgojnih kazni kot ženske. Ženske pričakujejo večjo aktivnost v gospodinjstvu, pri higieni otroka ter na verbalnem in čustvenem področju otrokovega razvoja.

Z dvosmernim testiranjem razlik med moškimi in ženskami smo poskušali ugotoviti, ali se spola razlikujeta v pričakovanjih o starševski vlogi zase in za svojega partnerja. Rezultati Mann-Whitneyevega U testa so predstavljeni v tabeli 2, kjer vidimo razlike med moškimi in ženskami v pričakovanjih zase, ter v tabeli 3, kjer so razlike med moškimi in ženskami v pričakovanjih za svoje partnerje.

Tabela 2. Razlike v samoocenah na podlestvicah vprašalnika pričakovanj o starševski vlogi glede na spol udeleženca ($N = 90$)

	Spol	Povprečni rang	U	Z	p
Razvoj otroka	moški	68,72	2090,0	-5,612	,000
	ženski	112,28			
Vzgoja	moški	78,18	2941,5	-3,178	,001
	ženski	102,82			
Kaznovanje	moški	92,88	3835,5	-0,621	,534
	ženski	88,12			
Pomembne odločitve	moški	62,10	1494,0	-7,317	,000
	ženski	118,90			
Rutinska opravila	moški	54,24	786,5	-9,342	,000
	ženski	126,76			
Skupni dosežek	moški	59,16	1229,0	-8,071	,000
	ženski	121,84			

Moški in ženske se razlikujejo v pričakovanjih glede vpletenosti v starševstvo. Ženske pričakujejo, da bodo pogosteje opravljale starševske naloge kot moški.

Pomembne razlike vidimo tudi po posameznih področjih: razvoj otroka, vzgoja otroka, pomembne odločitve in rutinska opravila. Le na področju kaznovanja moški pričakujejo višjo vpletenost kot ženske, vendar ta razlika ni statistično pomembna.

Tabela 3. Razlike v ocenah za partnerja na vprašalniku pričakovanj o starševski vlogi glede na spol udeležencev ($N = 90$)

	Spol	Povprečni rang	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Razvoj otroka	moški	105,11	2735,5	-3,764	,000
	ženski	75,89			
Vzgoja	moški	96,01	3554,5	-1,420	,156
	ženski	84,99			
Kaznovanje	moški	95,15	3631,5	-1,208	,227
	ženski	85,85			
Pomembne odločitve	moški	111,21	2186,0	-5,336	,000
	ženski	69,79			
Rutinska opravila	moški	121,06	1300,0	-7,871	,000
	ženski	59,94			
Skupni dosežek	moški	114,36	1902,5	-6,144	,000
	ženski	66,64			

Prav tako se po spolu razlikujejo ocene za partnerja. Moški za svoje partnerke pričakujejo, da bodo bolj vpletene, kot to pričakujejo ženske za svoje partnerje. Razlike so statistično pomembne na skupnem dosežku kot tudi po področjih razvoja otroka, pomembnih odločitev in rutinskih opravil.

V raziskavi smo predpostavljali tudi, da je zadovoljstvo s partnerskim odnosom med udeleženci višje, v kolikor partnerja pričakujeta enakomernejšo razdelitev nalog starševstva in da je zadovoljstvo s partnerskim odnosom povezano s pričakovano vpletenostjo moških, ne pa žensk.

Koeficienti povezanosti med enakomernostjo porazdelitve pričakovanih nalog med partnerjema (ujemanje ocen partnerjev za posameznikovo vpletenost) in zadovoljstvom s partnerskim odnosom so predstavljeni v tabeli 4.

Enakomernejša razdelitev pričakovane starševske vpletenosti je pozitivno povezana z zadovoljstvom s partnerskim odnosom. Statistično pomembne korelacije med zadovoljstvom in enakomerno delitvijo nalog se kažejo predvsem na področju rutinskih opravil.

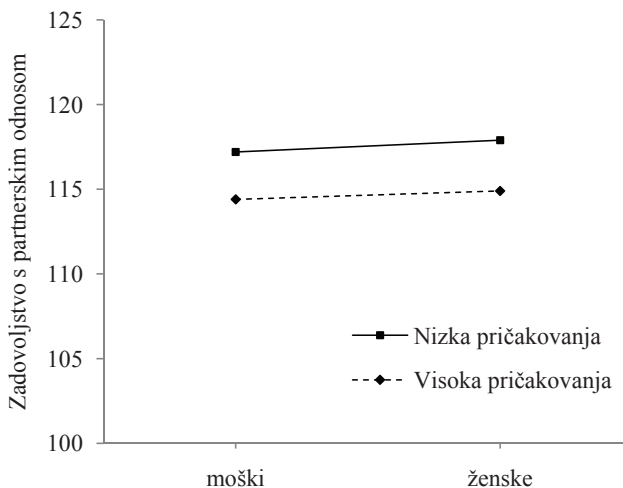
Ker nas je zanimalo tudi, ali prihaja do razlik v zadovoljstvu s partnerskim odnosom med udeleženci, ki imajo visoka ali nizka pričakovanja o starševski vlogi zase in za svojega partnerja, smo posameznike ločili po mediani pričakovane vpletenosti v starševstvo. Glede na spol smo oblikovali skupine posameznikov z visokimi in nizki pričakovanji.

Tabela 4. Koeficient korelacije za enakomernost porazdelitve pričakovanih nalog med partnerjema po področjih vprašalnika in zadovoljstvom s partnerskim odnosom ($N = 180$)

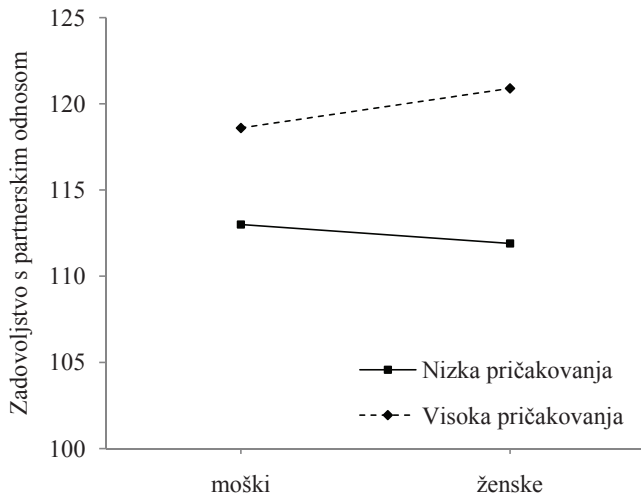
	Stresne točke	Komunikacija	Konfliktne točke	Intimnost	Emocionalna reaktivnost	Meje	Zadovoljstvo z odnosom
Razvoj otroka	0,08	0,13	0,04	0,03	0,10	0,02	0,06
Vzgoja	0,07	0,18*	0,12	0,11	0,04	-0,07	-0,02
Kaznovanje	0,12	0,17*	0,08	0,04	0,04	0,11	0,09
Pomembne odločitve	0,13	0,11	0,16*	0,11	0,02	0,01	0,13
Rutinska opravila	0,26**	0,24**	0,19**	0,17*	0,16*	0,18*	0,22**
Skupni dosežek	0,22	0,23	0,20	0,14	0,13	0,10	0,19*

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$.

Izvedli smo dvosmerno analizo variance zadovoljstva s partnerskim odnosom glede na spol, višino pričakovanj za očete (visoka, nizka) in višino pričakovanj za matere (visoka, nizka). Rezultate lahko vidimo v sliki 1 in 2, podatki o glavnih učinkih so predstavljeni opisno v besedilu pod slikama. Interakcije med spremenljivkami

Slika 1. Prikaz zadovoljstva s partnerskim odnosom glede na spol udeležencev in visoka ali nizka pričakovanja v zvezi z očetovsko vlogo.

Slika 2. Prikaz zadovoljstva s partnerskim odnosom glede na spol udeleženca in visoka ali nizka pričakovanja v zvezi z materinsko vlogo.

niso bile statistično pomembne.

Zadovoljstvo s partnerskim odnosom je statistično pomembno različno, kadar ima moški visoka ali nizka pričakovanja; $F(1,172) = 12,360$; $p = 0,001$. Če so pričakovanja o vpletenosti v starševsko vlogo visoka, je zadovoljstvo obeh, moškega in njegove partnerke, višje.

Pri ženskah je slika ravno obratna. V primeru, da so pričakovanja za njeno vpletenost v starševstvo visoka, je zadovoljstvo s partnerskim odnosom nižje, kar velja tudi za partnerja, vendar pa razlika ni statistično pomembna; $F(1,172) = 1,904$; $p = 0,169$.

Razlike v zadovoljstvu s partnerskim odnosom glede na spol udeležencev niso pomembne, $F(1,172) = 0,085$; $p = 0,771$.

Razprava

V raziskavi smo želeli preučiti, kakšna so pričakovanja o starševski vlogi med nosečimi pari in kako se povezujejo z zadovoljstvom s partnerskim odnosom. V prvem delu bomo tako pojasnili razlike v pričakovanjih o starševski vlogi med moškimi in ženskami, v drugem delu pa poskušali razložiti, kako je enakomernejša delitev starševskih vlog med partnerjema povezana z zadovoljstvom v odnosu.

Razlike v pričakovanjih o starševski vlogi med spoloma

Kot prvo smo predvidevali, da je pričakovana delitev nalog med partnerjema neenakomerno porazdeljena. V skladu z družbenimi normami moški bolj kot ženske pričakujejo zavzetost pri tehničnih opravilih ter športnih in igralnih aktivnostih z otroki. Poleg tega pričakujejo, da bodo kot vzgojni lik strožji in bodo izvajali več vzgojnih kazni kot ženske, saj naj bi bili nosilci moči v družini. Ženske pričakujejo večjo aktivnost v gospodinjstvu, pri higieni otroka ter na verbalnem in čustvenem področju otrokovega razvoja.

Rezultati kažejo na pričakovano neenakomerno porazdelitev starševskih nalog med partnerjema, vendar v večjem obsegu kot smo predvidevali. Moški in ženske pričakujejo, da bodo matere pogosteje opravljale starševske naloge kot očetje. Če za osvetlitev problema pogledamo razlike tudi po področjih, vidimo, da se le na področju kaznovanja partnerji strinjajo, da bodo večkrat posredovali očetje. Ker razlike niso statistično pomembne, ne moremo govoriti o bistveno manjšem posredovanju žensk. Kaže, da ženske prevzemajo del moških starševskih nalog in zaradi večje vpletenosti v starševstvo razpolagajo z enako močjo na področju kaznovanja.

Zanimivo je, da so takšna pričakovanja med partnerji skladna, kar lahko pomeni, da je takšno ravnanje usklajeno s pojmovanjem starševske vloge in deleža pri vzgoji otrok v družbi. Moški enako kot ženske menijo, da je večina gospodinjstvih opravil in opravil povezanih z nego otroka po naravi bližja ženskam. Lamb (1981, cit. po Zavrl, 1999) ob tem navaja tudi, da matere podpirajo ali zavirajo vpletenost očetov, s tem ko igrajo vlogo vratarja. Marsikatera mati misli, da je v družini dejaven moški znamenje njene vzgojne pomanjkljivosti, zato zavira njegovo udejstvovanje. Obratno lahko matere spodbujajo očetovo dejavnost, ki zadeva celokupno skrb za otroke in niso v zvezi s tem preveč zahtevne in kritične. Tako je bolj verjetno, da moški nadaljujejo s svojim vpletenim stilom očetovstva (Hawkins, 1996, cit. po Zavrl).

Pri razumevanju višje pričakovane vpletenosti mater v starševstvo je potrebno upoštevati tudi, da kvantiteta družinskega dela očetov poraste z odraščanjem in večjim številom (pet ali več) otrok (Mackey in O'Brien, 1995). V vzorec so bili vključeni večinoma pari, ki pričakujejo prvega otroka, poleg tega pa se je vprašalnik nanašal na vedenja v prvih treh letih otrokovega življenja. Čeprav po podatkih statističnega urada Slovenije (2008a) očetovski dopust, ki po zakonu traja 15 dni, koristi 74 % očetov, dopust za nego in varstvo otroka še vedno ostaja skromno izkoriščen. Zaradi tega imajo matere v prvih letih z otrokom več stikov kot očetje.

V naši raziskavi se skozi višjo pričakovano vpletenost mater še vedno kažejo tradicionalni pogledi na starševstvo, čeprav menimo, da se bodo v prihodnosti opredelitve starševskih vlog spreminjale v smeri enakomernejše porazdelitve nalog med partnerjema. V Sloveniji je v zgodnji odraslosti delovno aktivnih 95 % moških in 92 % žensk (Statistični urad Slovenije, 2008b), zato bo usklajevanje med porabo časa za delo in družino pomemben dejavnik partnerskega odnosa.

Povezava pričakovanj o starševski vlogi z zadovoljstvom v partnerskem odnosu

Čeprav smo ugotovili, da so matere v primerjavi z očetmi bolj obremenjene s starševskimi nalogami, ne vemo, ali so partnerji s tem zadovoljni oziroma ali si želijo sprememb in na katerih področjih. Na to vprašanje bomo poskušali odgovoriti v drugem delu razprave. Predvidevali smo, da bolj kot so starševske naloge enakomerno porazdeljene med partnerjema, višje je zadovoljstvo z njunim odnosom.

Pomembna pozitivna povezava med zadovoljstvom in enakomerno porazdelitvijo pričakovanih opravil je med skupnima dosežkoma obeh vprašalnikov, ostale povezave pa so nizke. Če vprašalnik pričakovanj o starševskih vlogah pogledamo tudi s strani predvidenih področij, najbolj izstopajo povezave na rutinskih opravilih. Bolj kot so samoocene pričakovane pogostosti opravljanja nalog med partnerjema skladne, večje je splošno zadovoljstvo in zadovoljstvo na dimenzijah stresne točke, komunikacija, reševanje konfliktov, intimnost, emocionalna reaktivnost ter meje.

Na podlagi teh rezultatov bi sklepali, da je starševstvo na področju rutinskih opravil neenakomerno porazdeljeno med partnerji. Predvidevamo, da so moški tu najmanj dejavni, zato njihova večja vpletenost oziroma enaka vpletenost obeh partnerjev vpliva na zadovoljstvo z odnosom. Morda se ženske ob večji enakopravnosti čutijo razbremenjene in spoštovane, kar izboljša kvaliteto odnosa. Tudi Belsky in Rovine (1990, cit. po White in Klein, 2002) navajata, da zadovoljstvo z zakonskim partnerjem v času prehoda v starševstvo zaradi večje stresnosti upade. V kolikor so očetje bolj vpleteni v nego otroka (nega je v vprašalniku zajeta v vsakodnevna rutinska opravila), to pozitivno vpliva na partnersko zvezo in zadovoljstvo obeh partnerjev posamezno.

Odnos med zadovoljstvom in vpletenostjo v starševstvo je tudi obraten. V kolikor je moški bolj zadovoljen s partnerskim odnosom in stiki z žensko, se več vključuje tudi v interakcije z otroki, kar pa ne velja za žensko. Iz rezultatov vidimo, da zadovoljstvo mater ni povezano s pričakovano vpletenostjo v starševstvo. Pri moških je slika obratna. Tisti očetje, ki so bolj zadovoljni s partnerskim odnosom imajo, njihove partnerke zanje in oni sami zase, visoka pričakovanja o vpletenosti v starševsko vlogo. Predvidevamo, da visoko zadovoljstvo s partnerskim odnosom zviša pričakovanja o vključenosti očetov.

Navedeno pomeni, da so za razumevanje starševstva pomembni odnosi med partnerjema (Zavrl, 1999). Kvaliteta partnerskega odnosa vpliva na obseg in kvaliteto očetove vpletenosti pri skrbi za otroke, kar pa bolj velja za odnose med očetom in otroki kot med materjo in otroki. V nezadovoljujočih odnosih med partnerjema lahko očetje postanejo bolj izključeni kot sicer. Prvič, očetovo sodelovanje delno določa materino dovoljenje sodelovanja. Drugič, vloga očeta je manj natančno določena in artikulirana kot materina vloga, zato razumevanje med partnerjema lahko pomaga razjasniti okvir, ki določa vedenje primerno določeni vlogi. Tretjič, moški imajo nekoliko manj priložnosti pridobiti si in vaditi sposobnosti, ki so sestavni del skrbi

za otroke, zato opora partnerke doprinese h kvaliteti stikov z otroki (Parke, 1996, cit. po Zavrl).

Zaključki in omejitve raziskave

Raziskava je zanimiva tako za strokovno kot širšo javnost, saj so prizadevanja za optimalen razvoj družin in otrok znotraj njih vedno pogostejša. Strokovnjaki, ki družinam nudijo psihosocialno pomoč, so postavljeni pred mnoge izzive. Eden takih je na primer porast zakonskih razvez zaradi nezadovoljstva s partnerskim odnosom. Po naših ugotovitvah so z zadovoljstvom s partnerskim odnosom pomembno povezana tudi pričakovanja o starševski vlogi. Partnerji, ki se pred rojstvom otroka ne pogovarjajo o svojih pričakovanjih, lahko po rojstvu, zaradi medsebojnega nestrinjanja, doživljajo več konfliktov. Priprava na spremembo vloge in odnosa med partnerjema je zelo pomembna naloga med nosečnostjo (Galinsky, 1987), zato bi bilo smiselno okrepiti psihološko pripravo na starševstvo in s tem delovati preventivno.

Pri pojasnjevanju rezultatov raziskave se moramo zavedati tudi njenih pomanjkljivosti. Za ugotavljanje pričakovanj o starševski vlogi smo sestavili vprašalnik, pri katerem smo po analizi diskriminativnosti postavk nekatere izločili. To je povzročilo neravnovesje med lestvicami, saj smo na lestvici kaznovanje lahko uporabili le tri postavke (ostala področja so imela nad deset postavk). Poleg tega, na podlagi analize glavnih komponent, nismo potrdili predvidenih vsebinskih področij pričakovanj o starševski vlogi. Pri nadaljnem raziskovanju bi bilo smiselno vsebinsko in metodološko izboljšati postavke na lestvicah in s tem zagotoviti višjo veljavnost vprašalnika.

Zavedati se moramo tudi, da zaradi specifičnosti vzorca, ugotovitev ne moremo posploševati na populacijo nosečih parov. Udeleženci Šole za starše, ki jih je bilo v raziskavi največ, imajo pretežno višjo izobrazbo, nekoliko manj jih je s srednješolsko izobrazbo, tistih z osnovnošolsko v vzorcu (razen ene osebe) ni bilo. Sklepamo, da je pripravljenost udeleženih parov, da upoštevajo priporočila v zvezi z vzgojo otrok višja, kar povzroča pristranost naših ugotovitev. Enako bi lahko na verodostojnost rezultatov vplivalo podajanje socialno zaželjenih odgovorov glede na podobe idealnega starševstva v družbi.

Literatura

- Avsec, A. (2000). Spol kot biološki, psihološki in družbeni pojav [Sex as a biological, psychological and social phenomenon]. *Panika*, 5(2), 2-4.
- Boh, K. (1986). Delitev dela v družini ali kdo kaj dela [The division of labor within the family or who does what]? V M. Bergant in A. Krajnc (ur.), *Demokratska družina – kaj je to [Democratic family – What is it]* (str. 69-80). Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1992). *Psihodinamski procesi v družinski skupini [Psychodynamic processes in the family group]*. Ljubljana: Advance.

- Černič Istenič, M. (1995). Spremembe v družbenem položaju žensk in upadanje rodnosti v Sloveniji [Changes in the social situation of women and the declining birth rate in Slovenia]. V T. Rener, V. Potočnik in V. Kozmik (ur.), *Družine: Različne – enakopravne* [Families: Different - equal] (str. 64-77). Ljubljana: Vitrum.
- Galinsky, E. (1987). *The six stages of parenthood*. Massachusetts: The Merloyd Laurance Book.
- Gaultiere, B. (1995). *Relationship Satisfaction Survey*. Dostop 11. marec, 2008, na <http://www.newhopenow.org/selfhelp/relationship.html>
- Lawrence, E., Nylén, K. in Cobb, R. J. (2007). Prenatal expectations and marital satisfaction over the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 3, 155-164.
- Mackey, R. A. in O'Brien, B. A. (1995). *Lasting marriages: Men and woman growing together*. London: Praeger.
- Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, vrednote* [Love, family, values]. Ljubljana: Educy.
- Statistični urad Slovenije (2008a). *Očetje v Sloveniji* [Fathers in Slovenia]. Dostop 08. januar, 2009, na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1687
- Statistični urad Slovenije (2008b). *Aktivno prebivalstvo, Slovenija, maj 2008* [Active population, Slovenia, May 2008]. Dostop 13. avgust, 2008, na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1751
- Tomori, M. (1989). *Klic po očetu* [Call after the father]. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ule, M. (2004). *Socialna psihologija* [Social psychology]. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Zavrl, N. (1999). *Očetovanje in otroštvo* [Fatherhood and childhood]. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Zupančič, M. in Svetina, M. (2004). Socialni razvoj v zgodnji odraslosti [Social development in early childhood]. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* [Developmental psychology] (str. 691-709). Ljubljana: ZIFF.
- White, J. M. in Klein, D. M. (2002). *Family theories*. London: Sage Publications.